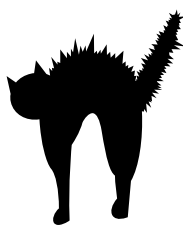

**Halfhaantje
en de
hardrijder**

De
mooiste,
grappigste en
griezeligste
volksverhalen
uit Nederland
en Vlaanderen

THEO MEDER
JENS KLEIN
IMRE KOEKENBIER
MYRTHE OSSE
WILMY VAN ULFT

Sterck & De Vreese

Inhoud

6	Voorwoord	73	Blauwe Gerrit
9	De koning van Zevenbergen	78	De doodskop
17	Het pak slaag in de wijnkelder	79	Sefke, de pastoor en het zilveren koffiepotje
19	De draak en de vos	81	Luilekkerland
21	De Dood die rijdt zo snel	83	Het meisje dat met een kikker trouwde
22	Burgemeester De Os	85	Lange Wapper
24	Het halfhaantje	87	Onze-Lieve-Heer en de schoenmaker
29	De wollef en de sefe geitjes	91	De bil van het begijntje
31	De moedige dienstmeid van Oostermeer	92	Eleonora en Godevaert
33	Hodja weegt de kat	95	De duivel en het behekste paard
34	Grootoog en Kleinoog	97	De drie Moffen
37	De Japanse steenhouwer	98	De witte wieven van Lochem
39	Boerke Naas	104	Heer Halewijn
41	De boze stiefmoeder	106	Zonder Zorg
43	Smidje-Smee	108	Tidde Wininga
47	Koevermoete en Raaskop	111	Het vuur van Dover vóór
48	Allebei dan maar	113	Muis of mens
49	De vogel Phoenix	115	De schone prinses die nooit gelachen had
57	De basilisk van Utrecht	120	Gloeiende Gerrit
59	De weerwolf en zijn meisje	123	Hoe Anansi van zijn schulden afkwam
61	De monnik en de zwangere jonkvrouw	125	Generaal Koejongen
64	De soepsteen	128	De gouden papegaai
65	De heksendans	132	Heile van Beersel
67	Klaas Klaveren Negen		
71	De smid en de kaboutermannetjes		

134	Bauke de Hardrijder	183	Riddert en de Sint-Geertenminne
135	Het Solse Gat	187	Domme Griet
137	Jan Onversaagd	190	De voorspelling van paard en koe
140	De koning en het arme meisje	192	Doe open, Zimzim
142	Getrouwd met een weerwolf	195	De boer die zijn koe aan Sint Antonius verkocht
144	De Vliegende Hollander	198	De duivelsbrug bij Ginneken
150	Het schoenmakertje en de koekenpan	201	Het gevonden geld
151	Dappere Driek	203	Dove Peter en Dove Waander
156	De Blankenbergse visser	205	De gierige pastoor en zijn koster
157	Schinderhinke	206	Ieperdewiep en Aperdewaap
159	Spillemans	208	De fortuinlijke molenaarsknecht
162	Eldert en Brandert	211	De dieren in het rovershuis
163	De meesterdief	213	De dankbare dode
166	De getemde feeks	217	Nasreddin Hodja en de soeppan
168	Wie is de baas?	219	De jongen met de vreemde namen
169	Kannetje Vol	221	De tovenaarsleerling
171	De draak van Gelre	223	De ijzeren man
177	Krekels de waarzegger	226	De rijke schoenmaker
179	Pannenkoeken bakken in het spookkasteel	229	Een domme Uilenspiegel
181	Hoe Onnozele Ielke met de Russische prinses trouwde	232	Verantwoording en commentaar
		256	Colofon

Voorwoord

*Een vrouw met een kind,
Het vertelseltje begint;
Een koe met een kalf,
Het vertelseltje is half...*

Onze opdracht was het samenstellen van een boek met de 'mooiste, grappigste en griezeligste volksverhalen uit Nederland en Vlaanderen'. We wilden echter niet het zoveelste volksverhalenboek maken met alle bekende sprookjes en sagen, die vaak letterlijk zijn overgeschreven uit al eerder gepubliceerde bundels met volksverhalen. De uiterst bekende canon van Roodkapje, Sneeuwvitje en Assepoester zal de lezer hier in elk geval niet vinden. Die verhalen zitten – als het goed is – in ieders collectieve geheugen. Een paar uitzonderingen hebben we wel gemaakt, als het afwijkende versies betrof, zoals de Wolf en de Zeven Geitjes (bargoense versie) en de Kikkerkoning (op z'n Vlaams). Het merendeel van de sprookjes en sagen zal voor lezers echter nieuw en verrassend zijn: sommige verhalen zijn nog niet eerder uitgegeven, komen uit archieven, uit vergeelde manuscripten en vergeten boeken, van onbekende geluidsdragers of zijn recent verteld door levende, professionele verhalenvertellers. In het verleden waren sagen vaak volksver-

halen waar mensen een zeker geloof aan hechtten – ze functioneerden regelmatig als non-fictie. Sagen gingen dan over heksen, tovenaars, weerwolven, meerminnen, watermonsters, draken, basilissen, reuzen, kabouters, spoken, plaaggeesten, witte wieven, duivels en demonen... Bovennatuurlijke fenomenen waar men tot op zekere hoogte angst voor had en die als narratief volksgeloof een waarschuwend functie vervulden. Tot de sagen behoren ook nog de volksverhalen over beruchte rovers, verborgen schatten en verzonken kloosters. Tegenwoordig wordt aan de meeste bovennatuurlijke verschijnselen geen geloof meer gehecht en veel van de sagen doen het nu nog goed bij regionale promotie, toeristische routes en stadswandelingen... en in nostalgische bundels met volksverhalen voor de liefhebbers natuurlijk. Sprookjes vervullen in verleden en heden een meer amuserende functie en kunnen eerder als fictie worden opgevat – ze waren vroeger vaak ook niet bedoeld voor kinderen, maar regelmatig voor (jong)volwassenen. In veel van de sprookjes gaat een onaanzienlijke held of heldin op avontuur om een probleem op te lossen en het geluk te zoeken, wat vaak neerkwam op het verwerven van weelde en rijkdom of een aristocratisch huwelijk. Regelmatig liggen wensdromen ten grondslag aan sprookjes. Meest bekend zijn de wondersprookjes, waarin magie een rol speelt, maar er kunnen ook meer realistische avonturenverhalen onderscheiden worden en een grote

hoeveelheid grappige sprookjes. De sprookjes en sagen die we in de Lage Landen overgeleverd hebben gekregen, kunnen wel een paar eeuwen oud zijn. Nogal wat volksverhalen zullen ergens tussen de 17^e en de 19^e eeuw ontstaan zijn, al wortelen sommige verhalen aantoonbaar in de middeleeuwen. Maar daarmee zijn de ons overgeleverde verhalen nog niet oer-oud, dat wil zeggen pre-christelijk. Voor veel van de volksverhalen geldt dat ze duidelijk in een christelijke cultuur zijn ontstaan en dus ook vanuit dit perspectief te interpreteren en begrijpen zijn. De selectie aan verhalen omspannt een tijdsbestek van eeuwen: er zitten wat verhalen uit de middeleeuwen en de renaissance bij, maar het merendeel stamt toch uit de periode dat er het fanatiekst is verzameld op volksverhalen: de 19^e en 20^e eeuw. De verhalen uit de middeleeuwen zijn het sterkst bewerkt, omdat het Middelnederlands nog maar door zeer weinigen gelezen kan worden en er tegenwoordig andere eisen gesteld worden aan de stijl van vertellen. Kortom, de Middelnederlandse teksten zijn danig bewerkt ten behoeve van een modern lezerspubliek. Maar ook andere wat oudere teksten moesten aangepast worden: gecompliceerde zinnen, hoogdravende stijl, onbegrijpelijke of ouderwetse woorden moesten allemaal aangepast worden om de vertellingen weer prettig leesbaar te maken. In de plot van de verhalen is echter niet (of nauwelijks) ingegrepen. We hebben vooral gekozen voor de genres van het sprookje en de sage – modernere genres als de hedendaagse mop of het broodjeaapverhaal zijn vermeden, ook al zijn dit evengoed volksverhalen. Tevens is er gezocht naar verhalen die aantoonbaar in de mondelinge overlevering hebben gecirculeerd en vaak in een internationale

verteltraditie staan. Toch zitten er ook wat verhalen van literaire schrijvers tussen, zoals het sprookje *De Japanse steenhouwer* van Multatuli, dat na de publicatie van de *Max Havelaar* een eigen leven is gaan leiden in de orale traditie. Een paar keer hebben we een volksverhaal in verzen opgenomen, zoals *Boerke Naas* van Guido Gezelle, *De Blankenbergse visser* van Prudens van Duyse en de ballade van *Heer Halewijn* – maar ook deze teksten staan in een rijke orale traditie. We hebben vaak gekozen voor de wat langere verhalen, die een uitgewerkte plot hebben; korte anekdotes en sagen (en daar zijn er heel veel van!) hebben we geprobeerd te vermijden. Deze bundel is gericht op een volwassen leespubliek – al kunnen bepaalde verhalen best aan kinderen naverteld of voorgelezen worden. Politiek correct volgens de huidige normen zijn onze verhalen evenwel lang niet altijd – ze stammen nu eenmaal uit een andere tijd, toen de wereld nog wat anders in elkaar stak. Bepaalde historische verhalen kunnen nu beslist niet meer door de #MeToo-beugel (bijvoorbeeld de verkrachting van een slapende prinses in het 17^e-eeuwse sprookje *De vogel Phoenix*). We hebben echter zelden de aanvechting gehad om veel aan te passen of te verdoezelen, in de veronderstelling dat het leespubliek dit wel aan zou kunnen, of tenminste begrijpen. Platte volkshumor, vooroordelen, ongelijkheid, gruwel, wreedheid, geweld, viezigheden, seksisme, erotiek en zelfs pornografie en verkrachting zijn bewust niet vermeden, maar de verhalen hebben evengoed ook veel grappigs, moois en haast poëtisch te bieden. Er is getracht om een evenwicht te vinden tussen volksverhalen uit Nederland en Vlaanderen en ook alle provincies zijn zo veel mogelijk vertegenwoordigd. We hebben regelmatig moeten hertalen, maar

soms laten we met opzet nog iets van de streektaal doorschemeren, zolang het maar leesbaar blijft. Het gebruik van ‘gij’ is in het Vlaams nog steeds wel gangbaar en hier en daar een woordje Fries vonden we ook geen kwaad kunnen. De bundel heet niet voor niets *Halfhaantje en de Hardrijder*, want de hoofdpersonen uit deze twee verhalen vertegenwoordigen de Vlaamse en Nederlandse vertelcultuur. Dit is een narratieve cultuur die veel verwantschap vertoont, al is het maar door de taal, maar die zich deels ook van elkaar onderscheidt doordat de zuiderlingen iets meer voeling hebben met wondersprookjes, fraaie formuleringen en vrome vertellingen, terwijl de noorderlingen wat meer neigen naar het vertellen van komische sprookjes, sterke

verhalen en harde grappen. Ten slotte hebben we onze opdracht voor ‘volksverhalen uit Nederland en Vlaanderen’ redelijk breed opgevat: in de voormalige koloniën werden evengoed verhalen verteld. En er leven in de Lage Landen thans ook gemeenschappen die verhalen van elders hebben meegebracht die hier nu ingang hebben gevonden, zoals sprookjes uit Suriname, Marokko en Turkije – en die vertelculturen wilden we niet helemaal overslaan. Achter in het boek geven we bij elk verhaal een verantwoording van de bronnen en wat extra informatie. En voor de rest geldt voor heel wat verhalen:

*Wie ze het laatst vertelden
Die hun lippen zijn nog warm.*

Theo Meder *Meertens Instituut en Rijksuniversiteit Groningen*

Jens Klein *Rijksuniversiteit Groningen*

Imre Koekenbier *Rijksuniversiteit Groningen*

Myrthe Osse *Rijksuniversiteit Groningen*

Wilmy van Ulft *Meertens Instituut*

De koning van Zevenbergen

Er was eens een rijke jongen die Arthur heette. Hij was nog maar onlangs van school en hield zich met niets anders bezig dan met boeken lezen; hij had nergens anders zin in. Maar op een keer zei zijn vader tegen hem: 'Ach Arthur, ik snap niet waarom gij's avonds niet eens gaat kaartspelen met uw kameraden.'

'Wel vader, welk kaartspel spelen ze dan?'

'Het is eenentwintigen, Arthur; het is zo gemakkelijk.'

'En als ik verlies, zult u dan niet kwaad zijn?'

'Nee, Arthur, of je wint of verliest, dat maakt niet uit; we zijn rijk genoeg!'

Dus ging Arthur de volgende dag's avonds met zijn kameraden naar de herberg om te eenentwintigen en op die eerste avond klopten ze Arthur veel geld uit zijn zak.

Toen hij thuis kwam, vroeg zijn vader:

'Wel, Arthur, hoe is het gegaan?'

'Och, vader, ik heb veel geld verloren.'

'Je moet daarom niet bedroefd zijn, Arthur,' zei de vader.

De volgende avond kleepte Arthur zich weer om te gaan spelen en toen hij gereed was, gaf zijn vader hem geld en zei: 'Zorg dat je niet benauwd bent om te spelen.'

Aldus ging Arthur weer naar de herberg en toen ze ophielden met spelen, was Arthur

al zijn geld kwijt. En hij verliet de herberg en was zo droef en mistroostig, dat hij benauwd was om naar huis te gaan.

'Awel, Arthur, hoe is het?' zei zijn vader toen hij hem zag: 'Hebt ge u kunnen verweren tijdens het spelen?'

'Nee, vader, het is voor mij ondoenlijk; ik heb geen geluk en ik ga niet meer kaartspelen.'

'Luister Arthur, je moet morgen wederom gaan spelen en je moet zorgen dat je je verweert, want anders hoef je niet meer thuis te komen.'

Arthur peinsde en peinsde wat hij nu moest doen.

Toen het avond was, zei zijn vader: 'Kijk, Arthur, hier is het laatste geld dat je krijgt en als je daarmee niet wint, dan ben je in het ouderlijk huis niet meer welkom.'

Arthur ging treurig en bedroefd naar de herberg. Hij moest tussen de graanvelden door langs een eenzame weg lopen en daar kwam hij opeens een voornaam geklede oude heer tegen, die hij nog nooit gezien had.

Hij zei tegen Arthur: 'Ge zijt bedroefd. Zeg mij wat er is en ik zal u helpen.'

'Wel, meneer,' zei Arthur, 'u kunt mij niet helpen.'

'Ik kan u helpen.'

'Wel, meneer, ik moet gaan kaartspelen om grof geld; en ik weet op voorhand al dat ik mij niet kan verweren met spelen.'

‘Kijk, Arthur, hier is een spel kaarten en daarmee zal je altijd winnen. Het maakt niet uit waar je om speelt. Maar je mag met geen ander kaartspel spelen dan met dit.’

En de heer haalde een boek uit zijn zak: ‘Zie Arthur, hier moet je je naam in zetten met mijn pen en binnen een jaar en een dag moet je mijn kaarten terugbrengen. Hier is mijn adres. Ik ben de koning van Zevenbergen. En als je mijn naam noemt, dan zul je mij vinden.’

‘Dat is afgesproken, meneer, ik zal ze u netjes terugbrengen.’

En hiermee verliet Arthur de heer en ging hij naar de herberg waar hij gewoonlijk heen ging.

Toen zei Arthur tegen zijn kameraden: ‘Ik ben wat later vandaag, maar we zullen aanstonds beginnen. Ik heb een nieuw spel kaarten bij me en ik zal nu de bank spelen.’

Zij begonnen te spelen en toen ze ophiel- den had Arthur al hun geld gewonnen. Blij gestemd ging hij naar huis en zei tegen zijn vader: ‘Kijk, vader, nu heb ik mij geweerd.’

En hij toonde hem een grote beurs met geld.

Nu was zijn vader tevreden en vanaf dat moment ging Arthur alle avonden telkens naar een andere herberg om met zijn kaarten te spelen en op die manier won hij steeds al het geld van zijn speelvrienden. Het maakte niet uit tegen wie hij speelde: ze waren alles kwijt.

Maar toen het jaar bijna voorbij was, besepte hij dat hij de kaarten weer moest terugbrengen naar de heer. Met het adres dat deze hem gegeven had, keek hij op de landkaart. Hij zag dat het op vele uren afstand was. Het was een groot kasteel in de wildernis op een enorm hoge berg. Hij kon er met de trein of de postwagen niet

naartoe rijden, want die bestonden toen nog niet. Arthur besteede derhalve zijn paard en begaf zich op weg. Hij moest door een bos, dat wel driehonderd uur lang was en in dat bos woonden drie kluize- naars. Het waren drie broers en alle drie woonden ze honderd uur van elkaar: één aan het begin van het bos, één in het mid- den en één aan het einde.

Op een zeker moment kwam Arthur bij de eerste kluizenaar om er de nacht door te brengen. Arthur vroeg hem of hij hem de weg kon wijzen naar het kasteel van de koning van Zevenbergen. De kluizenaar was een geleerd man en wist veel dingen die aan andere mensen onbekend waren, want hij gebood over het zwemmende gedierte. Op de vraag van de jongen sloeg hij zijn boeken open, riep de vissen bijeen en ondervroeg ze, maar geen van alle had ooit over dat kasteel horen spreken.

‘Maar,’ zei de kluizenaar tegen Arthur, ‘ga met mijn complimenten naar mijn broer; hij woont honderd uur dieper in het bos en gebiedt over het lopende gedierte. Hij zal je wel kunnen helpen. En hier heb je een magische bol die je de weg zal wijzen.’ Die ochtend begaf Arthur zich weer op reis en kwam op een avond bij de tweede kluizenaar. Hij bracht de complimenten van de eerste over en kreeg er een harte- lijk onthaal. Arthur bracht daar de nacht door en ’s morgens, toen hij wilde weggaan, vroeg hij ook aan deze kluizenaar of hij de weg wist naar het kasteel van Zevenbergen. De kluizenaar sloeg zijn boeken open, riep al het lopende gedierte bijeen en onder- vroeg ze, maar geen van alle kende dat kasteel van Zevenbergen.

‘Maar,’ zei hij tegen Arthur; ‘ga met mijn complimenten naar mijn oudste broer, die aan het einde van het bos woont. En mijn broer,’ vervolgde de kluizenaar, ‘heeft grote vogels die de hele dag rondvliegen en die

hem 's avonds alles komen vertellen wat ze gezien hebben. Hier heb je een bol die je de weg zal wijzen.'

Aldus reisde Arthur weer verder en op een avond kwam hij bij het huisje van de derde kluisenaar. Ook daar bracht hij de complimenten van de broer over en hij werd er voortreffelijk ontvangen. Arthur vroeg nu ook de derde kluisenaar naar de weg die hij moest nemen om bij het kasteel van de koning van Zevenbergen te komen, maar de kluisenaar wist hier geen antwoord op. Dus riep hij al de vogels bijeen, want hij gebood over al het vliegende gedierte en nu kwamen grote en kleine vogels aangevlogen, tot arenden aan toe en alle konden als mensen spreken, maar geen van alle wist iets van dat kasteel.

Alleen de struisvogel was nog niet gearriveerd en Arthur begon zijn moed al te verliezen, toen de vogel aankwam. Deze kende gewoonlijk het meeste nieuws en wist ook het kasteel te staan. En de vogel vertelde dat de koning een grote tovenaer was en dat hij drie dochters had die ook toveressen waren en dat de jongste van de dochters de grootste toveres was.

'En ik heb,' zei de vogel, 'ze zo dikwijls afgeluisterd en horen spreken over jongens. Ze zouden graag verkering krijgen, maar het is zinloos, want de weg naar het kasteel is geplaveid met rampspoed en ongeluk.' Dus bracht Arthur hier de nacht door en 's morgens, toen ze gegeten en gedronken hadden, zei de kluisenaar tegen de struisvogel: 'Vogelstruis, jij gaat deze jonge heer naar dat kasteel helpen.'

Maar hij had al aan Arthur laten weten hoeveel gevaar er kleefde aan de reis naar het kasteel van de koning van Zevenbergen, want: 'Je vliegt over bergen en zeeën en telkens als mijn struisvogel kwaakt, moet je een stuk vlees in zijn bek steken.' Arthur had echter goede moed, klom op

de rug van de struisvogel, nam een flinke voorraad vlees mee en bedankte de kluisenaar. Toen begon de vogel te vliegen, over bossen en bergen, over zeeën en rivieren; en telkens als hij kwaakte, stak Arthur een stuk vlees in zijn bek. Als hij dat niet had gedaan, waren de krachten van de vogel verflauwd en had hij Arthur in zee laten vallen. Maar toen de vogel driemaal gekwaakt had, was al het vlees op; het kasteel was reeds in zicht, toen de struisvogel nog eens kwaakte.

Arthur had geen vlees meer over. Wat nu gedaan? Ten einde raad sneed hij een stuk uit zijn bil en stak het in de bek van de vogel. Dit was zijn redding en hij werd bij de vijver van het kasteel aan de grond gezet. In de vijver van het kasteel zaten juist drie zwanen hun veren te schikken. 'Kijk,' zei de vogel tegen Arthur, 'dat zijn de drie dochters van de koning van Zevenbergen, die zich in zwanen kunnen veranderen; en de schoonste van al is de jongste. Achter deze stapel hout liggen haar kleren. Kom op, pak haar kleren en als ze uit het water komt, zal ze roepen: 'Dieven, dieven!' Maar dan moet je zeggen: 'Hier zijn geen dieven, maar als je mij bij de koning brengt, krijg je je kleren weer terug.'

Zo gezegd, zo gedaan. Arthur pakte de kleren en verstopte zich achter een struik. Niet lang daarna kwamen de zwanen uit de vijver en namen weer hun menselijke gedaante aan.

Maar de jongste kon haar kleren niet meer vinden en begon te roepen: 'Dieven, dieven!'

Toen kwam Arthur tevoorschijn en gaf haar de kleding niet terug voordat ze beloofd had om hem bij haar vader te brengen.

'Ik zal het met plezier doen,' zei ze, 'want ik ben verheugd over je schoonheid. Het is zeker al drie of vier jaar geleden dat ik

een jonge man heb gezien en daarom ben ik blij dat het juist mijn kleren zijn die je hebt en dat ik met je naar mijn papa mag gaan. Je zult wel zien dat mijn andere zusters zo schoon niet zijn als ik en dat ze minder bekwaam in de toverkunst zijn en dat ik je het meest zal bevallen, want zelfs mijn papa en mijn mama kunnen niet wat ik kan... Ik weet,' kletste het meisje verder, 'wat je hier komt doen en ik zal je in alles bijstaan, maar zorg nu dat je goed in mijn voetstappen treedt, want anders zul je je nek nog breken.'

Toen kwamen zij bij het kasteel.

'Kijk,' zei het meisje, 'ga nu maar naar binnen, maar zeg niet dat ik je de weg gewezen heb. En morgen, als vader je jouw taak zal opgeven, zorg dan dat je hem laat voorgaan en blijf altijd maar achter hem lopen, want anders zal hij je de nek breken.'

Arthur belde aan en de heer, die hem de kaarten gegeven had, kwam en deed de deur open. Arthur wenste hem een goede avond.

'Ah, Arthur, hoe ben je hier terechtgekomen?'

'Ach, meneer, ik ben met veel moeite naar boven geklommen.'

Nu werd Arthur voortreffelijk ontvangen en spoedig begon meneer bij Arthur te informeren hoe het gegaan was met zijn kaarten.

'Goed, meneer, ik moet u hartelijk bedanken; ik heb er veel geld mee gewonnen... En zegt u mij maar hoe ik u kan belonen,' zei Arthur.

'Och, je kunt hier eerst de nacht doorbrengen en daarna zal ik je drie taken opgeven en zodra die vervuld zijn, dan mag je hier weer vertrekken.'

Toen de nacht voorbij was en de dag kreekte, zei de heer: 'Kijk, Arthur, dit wordt de eerste opdracht die je moet uitvoeren. Daar achter het hof staat een bos

van ongeveer tweeënhalve hectare en je gaat daar naartoe met een schop en een bijl en een zaag en een kapmes. Je moet vandaag dat bos kappen, het hout klieven en in bundels binden en in stapels van tien neerzetten. Wanneer dit tegen de avond voltooid is, dan is het goed.'

Arthur kreeg nu het nodige gereedschap, maar alles was van glas: schop, bijl, zaag en kapmes. Arthur schrok zich een ongeluk. 'En,' voegde de heer eraan toe, 'je eten zal je gebracht worden waar je aan het werk bent.'

Arthur nam zijn werktuigen op de schouder en toen hij in het bos kwam, legde hij alles op de grond en... prompt brak de bijl. Hij zeeg naar de grond en begon te grienen, maar toen het twaalf uur sloeg, ja, was het het jongste meisje, dat Hortense heette, gelukt: zij kwam Arthur zijn eten brengen. 'Och, Arthur,' zei ze, 'je moet niet bedroefd zijn. Hier is je eten. En als je gegeten hebt, dan moet je mij eens vertellen wat je van mij vindt en of je je zinnen op mij zou willen zetten.'

Arthur had niet veel trek om te eten en te drinken, maar nadat hij een beetje gegeten en gedronken had, zei hij op minzame toon: 'Luister, Hortense, het doet mij plezier om je zo te horen spreken. Ik heb nooit mijn zinnen op een meisje gezet, terwijl ik in mijn dorp toch zonder problemen elke dochter ten huwelijk had kunnen vragen; maar ik heb er nooit één gevonden die mij heeft kunnen bekoren en behagen. Maar, had ik ooit een meisje zoals jij ontmoet, dan zou ik nu allang getrouwd zijn geweest. Wat zou ik gelukkig zijn als ik jou zou mogen huwen!'

'Wel, Arthur, als je verlangens zo zijn, dan zijn ze gelijk aan de mijne. Wees maar gerust: alles zal geschieden naar je wens. Leg je nu maar wat in mijn schoot te slapen en laat mij begaan; over een half uur

zal je werk gedaan zijn.'

Aldus ging Arthur een beetje in de schoot van Hortense liggen slapen en een half uur daarna maakte zij hem wakker en was zijn werk voltooid: het bos was gekapt, in bundels gebonden en in stapels van tien gelegd. 'Arthur,' zei Hortense voordat ze wegging, 'nu moet je vanavond om zeven uur naar huis komen.'

Hij bleef daar tot bij zevenen en ging vervolgens naar het kasteel en toen hij daar aankwam, vroeg de heer: 'Wel, Arthur, is je werk gedaan?'

'Ja, meneer, het is gedaan.'

De heer kreeg achterdocht en begon te vermoeden dat Arthur beter in de toverkunst bedreven was dan hij. Na zijn avondmaal ging de heer op het balkon kijken of het werk voltooid was en krabde eens achter zijn oren.

Nadat de nacht weer voorbij was en de dag wederom kreekte, stond Arthur op en nadat hij gegeten en gedronken had, vroeg hij meneer naar zijn opdracht.

'Van dat gekapte bos moet je een stuk bouwland maken en het met wijngaarden beplanten. Die wijngaarden moeten druiven dragen en die druiven moeten rijp zijn en geplukt in korven staan.'

En Arthur kreeg weer werktuigen mee, maar alles van glas en hiermee trok hij naar het bos, maar hij begon er niet aan, want hij wachtte totdat Hortense hem zijn eten kwam brengen. Ja, en toen het twaalf uur sloeg, was ze daar. Arthur begon te eten en Hortense met veel liefde aan te spreken en toen hij klaar was met eten, begonnen zij wat met elkaar te scharrelen. 'Nu, Arthur,' zei Hortense weer, 'leg je een half uur in mijn schoot te slapen en je werk zal gedaan zijn.'

En inderdaad, toen ze hem wekte, stonden de korven met rijpe druiven gevuld.

'Nu moet je vanavond om halfzeven naar

huis komen,' zei ze en ze verliet Arthur.

Meneer zag de jongen om halfzeven aankomen: 'Awel, Arthur, is je werk gedaan?' 'Ja, meneer, het is gedaan.'

'Zozo! Nu moet je morgen nog een werk uitvoeren en als dat gedaan is, dan mag je één van mijn dochters ten huwelijk nemen.' Toen de nacht weer voorbij was en de dag kreekte, stond Arthur op en hij at en hij dronk.

'Wat is mijn werk, meneer?' vroeg de jongen.

'Zestig jaar geleden,' sprak de koning, 'heeft mijn vrouw in de vijver van het kasteel een diamanten ring verloren. Die ring moet je mij vandaag weer bezorgen.'

Dus ging Arthur naar de vijver en ging bij de oever zitten wachten op zijn Hortense, die hem weer op dezelfde tijd zijn eten bracht.

'Kijk, Arthur,' zei ze, 'hier is je eten; het is de laatste keer dat ik het je zal brengen. Als je doet wat ik zeg, zal ik jou vrouw zijn en jij mijn man. Beloof je me dat?' Arthur beloofde alles te doen wat ze hem zou zeggen.

'Hier is een sabel en hiermee moet je mij doden en dan mijn lichaam in hele kleine stukjes hakken – zo klein als een erwt – en die vanuit een mand in één keer in de vijver gieten. Maar pas op dat je geen stukje vergeet.'

Arthur kon het niet over zijn hart verkrijgen om zo'n mooi meisje te doden, maar ze zei hem dat het noodzakelijk was en herinnerde hem aan zijn belofte. Toen deed hij uiteindelijk toch wat ze hem opgedragen had en een uur daarna kwam Hortense weer uit de vijver met de diamanten ring.

'Je hebt niet precies gedaan wat ik je gezegd heb,' zei ze: 'Er ontbreekt een lid aan de pink van mijn rechterhand; dat heb je niet in de vijver gegooit.'

En inderdaad, dat stukje was onder het hakken weggesprongen.

‘Maar dit deert mij weinig,’ zei ze, ‘het zal ons morgen wel van pas komen. Nu moet je vanavond om zes uur naar huis komen en luister naar wat ik je ga zeggen. Als mijn vader zal zien dat zijn opdracht volbracht is, dan zal hij tegen je zeggen: ‘Zie, Arthur, nu mag je kiezen uit mijn dochters; en als je driemaal dezelfde kiest, dan mag je haar als je vrouw nemen’. Let dan maar goed op die pink.’

Arthur beloofde dat en daarna omhelsde hij Hortense. Zij kusten elkaar en vervolgens liet Hortense hem alleen. Arthur bracht daar zijn tijd door tot het zes uur was en toen ging hij naar huis. En toen hij thuis kwam, luidde de vraag:

‘Wel Arthur, is je werk gedaan?’

‘Ja, meneer, het is gedaan,’ en hierop toonde hij de ring.

De koning herkende inderdaad de ring van zijn vrouw en zei: ‘Wel, Arthur, ik wist niet dat je zo bekwaam zou zijn. Nu zal je één van mijn dochters ten huwelijk krijgen. Vanavond, nadat we gesoupeerd hebben, zul je mogen kiezen.’

Toen ze gegeten hadden, kreeg Arthur een blinddoek om en werden de meisjes op een rij gezet. Arthur betastte goed de rechterhand van de meisjes en koos alle drie de keren voor zijn Hortense. En nu was ze zijn vrouw, want in die tijd werd er getrouwd zonder dat er een pastoor aan te pas kwam.

Ja, nadat ze nu enige dagen getrouwd waren, merkte Hortense dat haar andere zusters jaloers waren en ze zei: ‘Arthur, vind je het goed als we vannacht vertrekken naar jouw land? Ik vrees dat we één dezer nachten van het leven zullen worden beroofd en daarom, Arthur, laat ons vertrekken. Het is nu middernacht; morgen vroeg zullen we al ver van hier zijn.’

Zo gezegd, zo gedaan. Hortense pakte al haar spullen bijeen. Ze namen een paard, maar op advies van Hortense het eenvoudigste van de drie die de koning op stal had staan en daarmee vertrokken ze.

Maar zodra de dag aanbrak, zei de koning tegen de koningin: ‘Kom aan, ga eens bij mijn dochter en mijn schoonzoon kijken.’

Dit deed zij alle ochtenden. Nu had Hortense een papegaai en die kon spreken als een mens. En voordat ze wegging, had Hortense tegen hem gezegd: ‘Als mijn moeder ons morgen komt roepen, dan geef je antwoord met mijn stem.’

Toen de moeder bij de kamer kwam, klopte ze op de deur en riep: ‘Hallo kinderen! Het is tijd om op te staan!’

Maar de papegaai antwoordde met de stem van zijn bazinnetje: ‘Ja, moeder, wij komen zo!’

En dit herhaalde zich tot drie keer toe.

Maar de moeder werd uiteindelijk ongeduldig en deed de deur open en toen ze aan het bed kwam, waren de dochter en de schoonzoon gevlogen! Ze vertelde het aan de heer.

‘Zijn ze weg?’ vroeg deze. ‘Ge moet er achteraan!’

Ja, toen het zo’n uur of tien in de ochtend was, hoorden Arthur en Hortense van verre een onweersbui aankomen. Het was Hortenses moeder, die zich met haar toverkunst in een donderwolk had veranderd, maar wie verstand had van toverij, wist wel wat er aan de hand was. Moedertje kwam dusdanig snel naderbij, dat ze niet meer weg konden vluchten.

‘Arthur,’ zei Hortense, ‘blijf staan, wij gaan van ons paard af.’

En toen ze eraf waren, zei Hortense:

‘Ons paard is een kapel en ik ben Onze-Lieve-Vrouwe en jij bent een man die bidt. En als ze je wat vraagt, zeg dan maar steeds: ‘Bid voor mij!’

En in een oogwenk was het zo. Moedertje kwam boven de kapel hangen. 'Een kapelletje,' zei ze, 'en Onze-Lieve-Vrouwe en een man die bidt.' Maar ze daalde toch eens even neer en vroeg aan de man: 'Zeg eens, vriendje, heb jij hier niet een meisje met een jongen te paard voorbij zien vluchten?' 'Bid voor mij,' zei de man. Moedertje herhaalde haar vraag tot drie keer toe en elke keer was het 'Bid voor mij!' 'Al verloren moeite,' zei ze en daarmee vertrok ze naar huis. Toen ze thuiskwam, vroeg haar man: 'Wat hebt ge gezien?' 'Een kapel, Onze-Lieve-Vrouwe en een man die bad.' 'Het paard was een kapel en de Lieve-Vrouwe was uw dochter en de man was uw schoonzoon en ge moet er meteen weer achteraan, want als ze nog even doorrijden, zijn ze in Arthurs land en dan zijn ze vrij en kunt ge er niks meer aan doen.' Dus moest de moeder er weer achteraan en het was omtrent vijf uur in de middag toen ze weer een onweersbui hoorden opkomen en het begon zo akelig te bliksemen en te donderen, dat Arthur er angstig van werd. 'Och, Arthur,' zei Hortense, 'je moet daar niet bang van zijn: ik verander ons paard in een akker, mij in een ploeg en jou in een boer en als moeder je iets vraagt, dan zeg je maar steeds: 'Een boer is een beest!' Kort daarna daalde moedertje neer op het akkerland en vroeg aan de boer: 'Heb je hier niet een meisje met een jongen voorbij zien vluchten te paard?' 'Een boer is een beest!' Moedertje herhaalde haar vraag. 'Een boer is een beest!' zei de jongen weer. 'Die man is zeker zijn verstand kwijt,' zei moedertje. 'Een boer is een beest!' hield de ander maar

vol. 'Allemaal verloren moeite,' zei moedertje en daarop vertrok ze naar huis. 'Wat hebt ge gezien?' 'Een akker, een ploeg en een boer.' 'Het paard was het akkerland, de ploeg was uw dochter en de boer was uw schoonzoon. Wacht maar,' zei de koning, 'deze keer zal ik gaan en mij zullen ze niet ontsnappen.' Dus hij veranderde zich nu ook in een onweersbui en weer begon het te bliksemen en te donderen, dat Arthur er verschrikt van raakte. 'Wees maar gerust,' zei Hortense; 'ons paard zal veranderen in water, ik in een schip en jij in een schipper.' Maar de koning was hun al op de hielen en riep tegen de vluchtelingen die hij wel herkende: 'Kom terug of ik drink al het water op.' Maar er kwam een stem uit het water die riep: 'Als ge dit water durft opdrinken, zal ik het in uw maag laten koken, zodat gij zult sterven!' De koning besefte dat zijn dochter machtiger was dan hij en keerde naar zijn paleis terug. Nu hadden de vluchtelingen niets meer te vrezen. Toen zij nog enkele uren gereden hadden, kwamen ze in het dorp waar Arthur woonde en waar het huis van zijn ouders stond. 'Luister, Hortense,' zei Arthur, 'om je nu meteen mee te nemen naar mijn ouders, dat durf ik niet. Kun je hier een kamer huren voor een maand? Dan kunnen we mijn ouders langzaam aan het idee laten wennen.' 'Natuurlijk, Arthur, ik ben zo blij. Wij zullen ons paard verkopen.' En zij verkochten hun paard en zij huurden een kamer voor Hortense voor een maand of twee. 'Arthur,' zei Hortense, 'luister eens wat ik je

ga zeggen. Als je thuis komt, dan moet je zorgen dat je je niet laat kussen of aflebben, want dan verlies je je herinnering aan mij.'

'Nee, Hortense, ik zal het niet laten gebeuren en morgenavond zal ik bij jou komen.' Aldus verliet Arthur Hortense en ging hij naar huis. Zijn ouders waren natuurlijk heel blij om hem weer te zien en iedereen sprong meteen op Arthur af om hem te kussen, maar hij liet niemand aan zich komen. Hij was zo vermoeid van de lange reis, dat hij wat ging rusten. Onderwijl hadden ze zijn tante ook ingelicht en terwijl hij daar lag te slapen, kuste ze hem. Toen hij wakker werd, wist hij van het hele avontuur niets meer te vertellen en ook Hortense was hij volkomen vergeten. Zijn kameraden kwamen hem 's avonds als vanouds ophalen om naar de herberg te gaan en ze moesten langs het huis waar Hortense een kamer had en ze stond juist voor het venster. De jongens zagen haar staan.

'Kijk eens!' zei de ene, 'wat een mooi meisje daarginds voor het venster staat. Dat ik daar eens een nacht bij mocht slapen! Ik zou er vijftig frank voor geven!'

Hortense had dat gehoord.

'Wel,' zei ze, 'kom vanavond maar langs.'

Ja, nadat hij een pint was gaan drinken, ging hij er spoedig naartoe. Maar hij wist niet wat hem te wachten stond.

Toen hij bijna geheel ontkleed was, zei ze tegen hem: 'Ga eens naar beneden en haal mijn pispot.'

Hij ging spoedig de trappen af en toen hij de pot oppakte, liet Hortense hem daarmee stokstijf staan en 's morgens pakte ze zijn kleren en wierp ze de trappen af.

'Ga nu maar naar huis,' zei ze, 'de duiten zijn verdiend!'

Waarop hij zei: 'Gij lelijke heks, ge hebt mij beetgenomen!'

Maar hij kon vertrekken.

Toen hij bij zijn kameraden kwam, vertelde hij niet welke poets hem was gebakken; hij zei integendeel: 'Dat is een meisje van plezier.'

Dus 's avonds, toen Arthur en zijn kameraden weer langs het huis liepen, zei de tweede nu ook: 'Mag ik nu ook eens komen?'

'Ja,' riep Hortense, 'kom maar langs.'

Toen hij ook een pint gedronken had, ging hij naar haar toe, maar zodra hij ontkleed was – en ook in zijn hemd stond net als die ander – zei Hortense: 'Toe, haal mij eerst een liter water aan de pomp beneden aan de trap.'

Hij begon te pompen, maar Hortense liet hem tot de volgende morgen pompen en toen wierp zij ook zijn kleren de trappen af en hij mocht vertrekken. Toen hij 's avonds bij zijn kameraad kwam, wisselden zij hun ervaringen met elkaar uit en daarna riepen ze Arthur erbij: 'Arthur, ga ook eens bij dat meisje langs, dat is een waar schatje.'

Dus Arthur ging de volgende avond en toen hij daar kwam, was alles weer gelijk als vanouds. Hij omhelsde haar en zij kustten elkaar en nu herinnerde hij zich alles weer. En 's anderendaags ging Arthur met zijn vrouw naar zijn ouders en vertelde hun alles wat er gebeurd was. En toen was het feest! Er werden vlaaien en bonbons gemaakt en er werd uitbundig feestgevierd. Het was op Driekoningenavond en de volgende dag was het helder winterweer.

Het pak slaag in de wijnkelder

In de Purmer heeft een boer gewoond en die had een zeug die pas gebigd had. Dat was natuurlijk een lollig gezicht.

Nou kwam er een deftige heer langsrijden in een koetsje met zijn vrouw en een stuk of wat kleine kinderen. Zodra die kinderen die kleine snuitjes zagen, wilden ze uit de wagen om die biggetjes beter te

bekijken.

Maar nou had die boer een jongen die de varkens hoedde en telkens als die kinderen bij een biggetje bleven staan en het wilden aaien, riep die jongen: 'Vort knor, vort.'

De heer begon zich uiteindelijk te ergeren aan het gedrag van de jongen en hij dacht: *Jou krijg ik nog wel, vriendje.*

Maar hij hield zich kalm en zei uiterst vriendelijk: 'Jij bent een bovenste-beste jongen. Jij bent een beleefde jongen. Zulke jongens kan ik goed gebruiken. Jij moet me maar eens komen opzoeken, want ik heb net iemand zoals jij nodig.'

'Dat is goed,' zei de jongen: 'Wanneer?' De heer noemde dag en tijd.

Toen het de afgesproken dag was, ging de jongen naar het huis van de heer. Hij werd er deftig ontvangen, maar toen ze zouden gaan eten, kreeg hij door dat er iets mis was. De heer had een flinke schelvis op zijn bord en hij een kleine zoute haring. Hij zei niets, maar hield de pekelharing

aan z'n oor.

'Waarom doe je dat?' zei de heer.

'Hij zegt wat,' zei de jongen.

'Ik hoor niks,' zei de heer.

Even later deed hij het weer, tot drie keer toe.

'Nou moet je mij toch eens vertellen, wat 'ie zegt,' zei de heer.

'Nou,' zei de jongen, 'eerst vroeg 'ie, of ik zo dol op pekelharing ben. En daarna vroeg 'ie, of ik niet liever schelvis zou lusten. En nou zei hij weer dat de schelvis niet alleen voor grote heren is, maar dat de kleine man het ook wel lust.'

De heer begreep hem en hij kreeg een grote moot schelvis op zijn bord.

'En nou lust je zeker nog wel een glaasje wijn,' zei de heer.

'Alstublieft' was natuurlijk het antwoord.

'Nou, dan moet je maar naar de kelder gaan.'

Nou had de heer met zijn knecht afgesproken dat zodra de jongen de kelder in kwam, de knecht hem een ouderwets pak slaag zou geven.

De jongen liep naar de kelder. Onderweg zag hij een gebraden ham; die was al bereid, omdat de heer de volgende dag weer bezoek zou krijgen.

Hé, dacht de jongen, die zou ik wel lusten.

Maar hij liep door.

Toen hij in de kelder kwam, zei de knecht:

'Lust je een glaasje?'

'Jawel,' zei de jongen, 'maar kan jij witte én rode wijn uit één vat tappen? Niet? Dan zal ik het je leren. Geef die boor eens hier.'
De jongen boorde het vat aan.
'Ziezo,' zei hij tegen de knecht, 'hou nu even met je vinger het gat dicht.'
Toen liep hij naar de andere kant van het vat en boorde daar een tweede gat in.
'Stop daar nou ook even je vinger in, dan zal ik de tapkraantjes gaan halen.'
De jongen liep weer naar boven.
Hij pakte de ham weg en begon te schreeuwen: 'Oh, oh, nou heb ik voor zes weken genoeg, nou heb ik voor zes weken genoeg!'
Hij bedoelde natuurlijk de ham, maar de

heer dacht dat de jongen zo hard op zijn falie had gekregen, dat hij voor zes weken genoeg had gehad.
Maar na verloop van tijd dacht de heer:
Waar blijft de knecht toch?
Toen hij in de buurt van de kelder kwam, hoorde hij: 'Kom toch, ik kan niet meer, ik kan niet meer!'
Zou de knecht hem nu zo afgeranseld hebben?
dacht de heer.
Hij liep de kelder in en daar zag hij dat de jongen hem een lelijke poets had gebakken.
De jongen was natuurlijk blij verheugd met zijn ham en maakte zich uit de voeten.
Er wordt beweerd dat dit waar gebeurd is, maar daar geloof ik niks van.

De draak en de vos

Een zware storm had het halve bos geveld. Er stond nog een boom een beetje overeind, maar de stam was van boven tot onder opengespleten. En toen het weer was opgeklaard, scheen de zon speels door de gespleten boom heen. Een draak zag het schijnsel, maar begreep niet wat het was en tuurde nieuwsgierig door de spleet. Met zijn klauwen probeerde de draak de spleet in de boom verder te openen, terwijl hij naar de zonnestraal bleef loeren. Het lompe geduw en getrek van de draak en een plotse windvlaag maakten dat de boom alsnog ter aarde stortte. De draak kon zijn poten niet op tijd terugtrekken en het beest maakte een ongelukkige smak. Vanuit een ongunstige positie probeerde de draak zich uit alle macht los te trekken, woester en woester, maar het baatte niet. De draak zat klemvast. Uiteindelijk gaf hij de strijd op en bleef daar liggen als een mak lammetje. Niet veel later kwam er een ridder te paard langs. Hij zag de draak daar verslagen liggen en werd overmand door medelijden. De ridder stapte van zijn paard en gebruikte zijn lans als hefboom om de gespleten stam een beetje te openen. Instinctief trok de draak zijn gehavende poten los en zonder een greintje dank-

baarheid blies het boosaardige beest zijn giftige adem naar de ridder.

De ridder viel zowat flauw en schreeuwde: 'Rotbeest! Waar heb ik dit aan verdiend?'

De draak antwoordde: 'Heer ridder, u kent het spreekwoord toch wel? Ondank is 's werelds loon. Zo gaat het op aarde alle dagen.'

De ridder reageerde fel: 'Het is oneerlijk als goed met kwaad wordt beloond!'

'Het is de realiteit van alledag,' meende de draak, 'maar ik weet het goed gemaakt. De eerste die we tegenkomen, of het nu een mens is of een dier, die mag een vonnis vellen over ons geschil. Wie in het ongelijk wordt gesteld, die heeft deze rechtszaak verloren.'

'Mij best,' zei de ridder.

'Dat is dan afgesproken,' zei de draak.

Ze begonnen door het half omgewaaide bos te lopen en kwamen na enige tijd als eerste een gans en een schaap tegen.

De twee onnozele prooidieren luisterden braaf naar het geval en vonnisten als incompetentere rechters dat de draak gelijk had: ondank is inderdaad het loon van de wereld. Immers, werden de gans en het schaap niet zelf met regelmaat geplukt en geschoren?

De ridder was geschokt en voelde zich steeds beroerder worden van dat draken-gif.

Juist op dat moment kwam vos Reinaart

voorbijrennen. De draak en de ridder hielden hem staande en eisten dat hij een vonnis zou vellen.

De ridder en de draak begonnen hun zaak te bepleiten, maar de sluwe Reinaart onderbrak hen: 'Ja, luister eens eventjes. Zonder een reconstructie kan ik geen besluit nemen. Ik wil eerst goed begrijpen hoe het allemaal begonnen is. Daarna zal ik vonnissen naar mijn beste vermogen.' De draak en de ridder knikten en gedrieën liepen ze terug naar de gespleten boom. Om de reconstructie eerlijk te laten verlopen, zoog de draak zijn vergif uit de ridder. Vervolgens trok de ridder met zijn lans de scheur in de boom weer open en de draak stak zijn voorpoten in de spleet. Toen de

lans er uit werd getrokken, stond de draak wederom klemvast gevangen.

'Ahh, nu snap ik hoe de zaak in elkaar zit,' zei Reinaart en giechelde.

De draak verging inmiddels van de pijn en riep ongeduldig: 'Schiets op met dat vonnis!' 'Weet je,' zei Reinaart, 'ik denk dat we de situatie maar moeten laten zoals 'ie nu is.' Uit onmacht brulde de draak, maar dat deerde de anderen niet.

De ridder besteeg zijn paard en vertrok. Reinaart rende het bos in.

Die rooie schelm maakte wat krom was weer recht en had daarmee de schurk verschalkt. Ging het maar altijd zo in de wereld.

